

Karakterer:

”Måske vi skulle overveje, hvad de egentlig siger noget om”

En undersøgelse, som viste, at der er forskel på års- og prøve-karakterer på især nogle gymnasier, fik i sommer flere medier til at råbe vagt i gevær. Men der er ikke noget overraskende i, at der er forskel på de to karakterer, lyder det fra to forskere. Og ikke bare skal vi forstå, at de to karakterer er udtryk for to forskellige ting, vi skal også overveje, hvor meget vægt vi i det hele taget lægger på karakterer, mener lektor **Solveig Troelsen**.

Af **Eva Frydensberg Holm**

Meritokratiets fallit. Sådan lød overskriften i en artikel i Weekendavisen i slutningen af juli i år.

Baggrunden var en undersøgelse fra Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK), hvor man havde undersøgt forskellene på eksamens- og års-karakterer på gymnasier på tværs af landet, og som havde ført til, at 18 gymnasier blev udtaget til tilsyn.

Med det afsæt konkluderede Weekendavisen – og flere andre medier – at en lang række gymnasier år efter år giver for høje årskarakterer til deres elever, som dermed får et højere karaktergennemsnit og

får lettere ved at blive optaget på en videregående uddannelse.

Men ifølge Simone Mejding Poulsen, der er ph.d. i pædagogisk sociologi og har kigget nærmere på resultaterne af STUK's undersøgelse, er det helt ude af proportioner at drage den konklusion.

”Jeg har meget svært ved at se, at STUK's resultatnotat afslører, at der et kæmpestort systemisk problem, der involverer alle gymnasier i hele Danmark,” siger hun.

Hun peger på, at der ikke er noget mærkeligt i, at der er forskel på års- og prøvekarakteren. Og desuden at karakterforskellene på års- og prøvekarakteren på de gymnasier, der er udtaget til tilsyn, ikke er så store, som medierne har gjort dem til.

”På halvdelen af disse gymnasier handler det om karakterforskelle for ét fag i klasser på under 30 elever. Og her skal man være forsigtig med at drage konklusioner, for i så små populationer kan gennemsnitsforskellen hurtigt blive påvirket af et par enkeltpersoner. Kigger man på store populationer som ved landsgennemsnittet, bliver forskellen langt mindre dramatisk,” siger hun og tilføjer, at der er skoler, hvor diskrepansen er målt ud fra eksempelvis 11 og 15 elever.

De måler to forskellige ting

Solveig Troelsen er lektor på VIA University College og har særligt forsket i folkeskolens afgangsprøver og bedømmelsen af disse. Ligesom Simone Mejding Poulsen mener

hun, at man har været alt for hurtig til at konkludere, at lærerne giver forkerte karakterer.

"Hvis man betragter karaktererne som nogle absolutte mål for, hvad eleverne kan, kan jeg godt forstå, at det forstyrrer, når de to tal er forskellige. Men karakterer er ikke et absolut mål. Det er mennesker, der vurderer. Og det er både års- og eksamenskarakteren et udtryk for," siger hun og slår fast, at års- og prøvekarakter måler på to forskellige ting.

Mens årskaracteren siger noget om, hvad eleven kan i løbet af året, så siger eksamenskarakteren noget om, hvad eleven kan i eksamenslokalet.

At nogle elever får forskellige års- og prøvekarakterer, kan der ifølge Solveig Troelsen være flere årsager til. Hun fortæller, at en

undersøgelse fra Rockwoolfonden har vist, at nogle bestemte elevgrupper klarer sig bedre til eksamen i folkeskolen – i forhold til deres årskaracterer.

"Eksamenskarakteren er ofte smallere end årskaracteren. Den læseksamen, der er efter 9. klasse er ret smal og instrumentel, så det er rimeligt, at nogle lærere ser noget andet i dagligdagen. Der er stor forskel på at teste læsning ude af kontekst og så at have lærerens indsigt i, om eleverne kan bruge deres læsning i en bredere sammenhæng," siger hun

Ifølge Solveig Troelsen er der imidlertid ikke noget, der tyder på, at den ene karakter er mere troværdig end den anden. Faktisk er hverken års- eller eksamenskarakteren

særlig troværdig, fortæller Solveig Troelsen og introducerer begrebet true score.

"Det er et begreb, der dækker over den karakter, der ville fremkomme, hvis hundrede fagpersoner bedømte den samme præstation, og man så tog gennemsnittet. Med fem bedømmere kommer man relativt tæt på true score. Her ville det i 95 procent af tilfældene være det, man nåede frem til," siger hun og tilføjer:

"Det siger en hel del om, hvor mange bedømmere man skal være, hvis man skal lave en sikker vurdering af eleven. Både i eksamenslokalet og i klasseværelset."

Selv om det ikke kommer til at ske, understreger det, ifølge Solveig Troelsen, noget

"Vi vil gerne have flere trin, men vi ved, at det mest skyldes, at vi altid får lyst til at placere os midt mellem to karakterer – simpelthen fordi karaktergivning er svært."

Solveig Troelsen

vigtigt. Nemlig at der er grænser for, hvor meget vi kan lægge i karaktererne.

"På den ene side tillægger vi de her karakterer enormt meget vægt. Og på den anden side er vi tilbageholdende med at investere i dem. Det kan jeg selvfølgelig godt forstå, for det er penge, der kan bruges på god undervisning. Men så skulle vi måske overveje, hvor højt de bør vægte, og hvad de egentlig siger noget om," siger hun.

Glade for gennemsnit

At vi i Danmark vægter karakterer højt, kommer blandt andet til udtryk ved, at de er adgangsgivende til videregående uddannelser, og de sidste ti år er også folkeskolens karakterer blevet afgørende for optagelsen på en ungdomsuddannelse. Og særligt på ét punkt skiller Danmark sig ud fra de øvrige lande i Nordeuropa.

"Vi går meget op i gennemsnittet af karaktererne. Jeg tror, at det er noget, der går helt tilbage til Ørstedes karakterskala i 1800-tallet, hvor man satte talværdier på karakterer, så man kunne lave talberegninger. Men når det er gennemsnittet, vi fokuserer på, for eksempel når man skal optages på en videregående uddannelse, bliver alle fags års- og prøvekarakterer vigtige, og vi bliver meget optagede af dem," siger Solveig Troelsen.

Hun peger på, at man sagtens kunne gøre det på en anden måde. For eksempel kunne den enkelte uddannelse udpege måske fem fag, hvor karakteren var adgangsgivende, fordi det er de fag, der er vigtige for studiet. Hun foreslår, at det i så fald ville være både års- og prøvekarakteren i faget. Netop fordi de siger noget forskelligt.

"Hvis man skal læse fysik, behøver man måske ikke at være god til idræt. Ud over at det skaber denne ekstreme optagethed

af karakterer, lægger det et stort pres på eleverne, at det er gennemsnittet for alle fag, der tæller. En dårlig karakter kan få fatale konsekvenser," siger hun.

Svært at give karakterer

Vores store fokus på gennemsnittet i Danmark forklarer ifølge Solveig Troelsen også, hvorfor der er store slip i vores karakterskala.

"Da man lavede den nuværende skala i 2006, ville man gerne have, at den enkelte karakter havde stor indflydelse på gennemsnittet. At en meget høj karakter trækker meget op, og en meget lav karakter trækker meget ned. Derfor valgte man at skabe de her slip," siger hun og fortæller, at man nu begynder at se på, at store slip i midten af karakterskalaen har nogle uheldige konsekvenser. Blandt andet at en karakter som 7 kan dække over virkelig meget.

"Det er også en af de udfordringer, regeringen har peget på i forbindelse med deres forslag til en ny karakterskala, hvor 7 skal erstattes af 6 og 8," siger hun og henviser til det forslag til ny karakterskala, regeringen fremlagde i november i år.

At forslaget til en ny skala indeholder otte trin mod før syv, og at der indføres et 12-tal med stjerne, er hun imidlertid kritisk overfor.

"Den første kommentar, når vi snakker karakterskalaer, er altid, at vi gerne vil have flere trin, men vi ved, at det mest skyldes, at vi altid får lyst til at placere os midt mellem to karakterer – simpelthen fordi karaktergivning er svært. På den ene side vil vi altså gerne have en skala, men på den anden side har denne skala aldrig nuancer nok og skal indeholde sin egen overskridelse," siger hun og henviser til, at mange har savnet 13-tallet, og at den nuværende skala har karakteren -3.

"Det er jo så interessant, at regeringen nu foreslår at fjerne -3, men til gengæld vil tilføje en karakter for det ekstraordinære, nemlig 12*," siger hun.

Forudsætninger for at vurdere

Endnu et forhold, som Solveig Troelsen foreslår at kigge på, hvis vi skal blive klogere på, hvad henholdsvis års- og prøvekarakterer siger noget om, er, hvilke forudsætninger lærerne har for at give karakterer. For klæder vi lærerne godt nok på til at vurdere elevernes præstationer?

Hun fortæller, at man i Canada arbejder med det, de kalder teacher assessment literacy, som henviser til en lærers kompetence til at forstå og bruge test og herunder bedømmelsesværktøjer til at måle og støtte elevens læring.

"Vi mangler et dansk begreb for det, men det handler om viden og færdigheder til at kunne vurdere elevens præstation og give konstruktiv feedback. Herunder, at man som lærer har indsigt i de forskellige typer og test og prøver og ved, hvad man kan bruge dem til," siger hun og fortæller, at mens man i Canada har tradition for at uddanne lærere i teacher assessment literacy, har man ikke samme tradition i Danmark.

"Ved en mundtlig eksamen, for eksempel, opstår der nogle tegn i rummet på, hvad eleven kan. Dem fortolker man som lærer og giver en vurdering. Det at forstå forholdet mellem undervisning i faget og eksamen og eksamenskarakterer er omfattet af det her begreb. Og der vil altså her være tale om en mere eller mindre professionel fortolkning afhængigt af, om det er noget, man har lært," siger hun.

Hun fremhæver, at det i forhold til pålideligheden og lærernes forudsætninger for at vurdere elevernes præstation også spiller

ind, om de har muligheden for at drøfte vurderingen med en anden bedømmer.

"I de situationer, hvor man er to, for eksempel ved mundtlige eksamener, kan man tale frem og tilbage – og man er tvunget til at argumentere for sin vurdering. Den mulighed har man ikke, når man skal give årskarakterer, og heller ikke ved de skriftlige

eksamener i gymnasiet, hvor karakteren er gennemsnittet af lærer og censors vurdering," siger hun og tilføjer:

"Det er ikke undersøgt systematisk, men hvis man lod dem tale sammen og argumentere for deres vurdering, så ville de ret sikkert komme lidt tættere på en true score. Så går man måske tilbage og læser den

skriftlige opgave en gang mere og bliver opmærksom på noget nyt – eller man bliver sikker i sin sag, og så kan man tale sammen igen," siger hun.

Kig på årsagen

Selv om både Simone Mejding Poulsen og Solveig Troelsen vurderer, at man på baggrund af STUK's undersøgelse har været alt for hurtigt til at drage konklusioner og pege skytset mod lærerne frem for at kigge på, hvad henholdsvis års- og prøvekarakter er et udtryk for – og hvad STUK's undersøgelse reelt siger noget om, er de begge enige i, at det giver mening at kigge på, hvad der ligger bag på de gymnasier, der stikker ud.

"Det er selvfølgelig interessant, at nogle skoler skiller sig ud. Det kan der være flere grunde til. Det kan selvfølgelig være, at der er problemer med undervisningen. Men det kan også være en skolekultur, hvor man forventer for lidt eller for meget af nogle bestemte elevtyper, eller noget helt tredje. Det må man undersøge," siger Solveig Troelsen.

Ifølge Simone Mejding Poulsen har den hyppigste forklaring på de gymnasier, STUK har været i dialog med, flugtet med det, hun selv og Solveig Troelsen peger på, nemlig at års- og prøvekaraktererne er et udtryk for to forskellige ting.

"Herudover er der nogle, der fremhæver, at der er stor variation i censorer, at der er mange lærerskift, og at det er svært at rekruttere kvalificeret arbejdskraft," fortæller Simone Mejding Poulsen og tilføjer:

"Det jo de her udfordringer, der ligger bag, der er interessante. Det er det, vi kan lære noget af. Og det er heldigvis også det, STUK er i gang med at kigge på," siger hun. ●

Solveig Troelsen er lektor på VIA University College i Aarhus. I 2020 forsvarede hun sin ph.d.-afhandling 'Dansk, skriftlig fremstilling', hvor hun blandt andet dykkede ned i bedømmelserne til 9. klasses afgangsprøver

Simone Mejding Poulsen er ph.d. i pædagogisk sociologi på Københavns Universitet.

3 pointer om undersøgelsen

I marts offentliggjorde Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) et notat. Styrelsen havde undersøgt forskellene på eksamens- og årskarakterer på gymnasier på tværs af landet, og på den baggrund blev 18 gymnasier udtaget til tilsyn.

Det førte til en generel debat om forskelle på årskarakterer og karaktererne til eksamen, men notatet fra STUK afslører ikke et systemisk problem, siger Simone Mejding Poulsen, som er ph.d. i pædagogisk sociologi og har dykket ned i undersøgelsen. Her er hendes tre vigtigste pointer:

Tilsyn på baggrund af få elever

Nogle af skolerne er udtaget til tilsyn på baggrund af meget få elever. For eksempel er NEXT Vestegnen blevet udtaget til tilsyn på baggrund af, at der i en HF-klasse på 13 elever var en diskrepans på 4,2 karakterpoint i matematik på A-niveau. Et andet eksempel er Enghøj Gymnasium, hvor der i en stx-klasse på 10 elever var en diskrepans på 3,9 karakterpoint i engelsk på B-niveau.

"Begge steder er der tale om diskrepanser, der er langt større end landsgennemsnittet, men der er også tale om meget små klasser," siger Simone Mejding Poulsen.

Karakterskalaen giver store spring

Diskrepansen mellem års- og prøvekarakteren kommer til at fremstå større, end den reelt er.

"På størstedelen af de udtagede skoler er karakterforskellen på mellem to og tre karakterpoint. Det kan lyde af meget, men vi har en karakterskala med ret store spring. Der er derfor tale om blot én karakters forskel. I praksis betyder det, at en elev for eksempel har fået syv i årskarakter og fire til eksamen – og det er jo ikke så usædvanligt endda," siger Simone Mejding Poulsen og fremhæver, at man ikke kan læse ud af undersøgelsen, om det er i toppen eller i bunden af karakterskalaen, diskrepansen findes.

Undersøgelsen er lavet for at blive klogere

Simone Mejding Poulsen opfordrer til at træde et skridt tilbage og se på, hvad STUK faktisk har undersøgt.

"De har identificeret et tema, de gerne ville blive klogere på, nemlig om der på nogle gymnasier er særlig stor diskrepans mellem års- og prøvekarakteren. Så har de undersøgt det og fundet nogle gymnasier, der stikker ud, som de vil kigge nærmere på. Blandt andet ved at tale med lærere og ledelse," siger hun og forklarer, at der er tale om de 18 gymnasier, som ligger i de top 10 procent, når vi taler om forskellen mellem års- og prøvekarakter.

"Jeg mener, at der er tale om et lødigt resultatnotat. Der er forskel på års- og prøvekarakteren på de fleste gymnasier. Og så er der nogle, der skiller sig ud, som de så kigger på for at finde ud af, hvad der ligger bag, men at gøre det til et systemisk problem er ude af proportioner," siger Simone Mejding Poulsen.